

С.О. ШАТРАВА

ВЗАЄМОДІЯ СУДОВОЇ МІЛІЦІЇ ТА ДЕРЖАВНОЇ СУДОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ УКРАЇНИ: ПИТАННЯ СЬОГОДЕННЯ

Розглянуто концептуальні положення організації та проведення цілеспрямованої взаємодії судової міліції та Державної судової адміністрації України в сучасних умовах розвитку держави та суспільства.

Are considered the conception organization regulations and realization of purposeful interaction of judicial militia with the State judicial administration of Ukraine in current society and state development conditions.

Результативність діяльності судової міліції та підрозділів Державної судової адміністрації України щодо запобігання правопорушень, що посягають на громадський порядок та сприяння веденню судових засідань, забезпечення додержання особами, які є в суді, встановлених правил, виконання ними розпоряджень головуючого суду, багато в чому визначається тим, як налагоджена взаємодія між співробітниками даних служб.

У зв'язку з цим особливого значення набувають питання організації тактично правильної та психологічно виваженої взаємодії між ними. Відповідність дій усіх елементів системи є не тільки обов'язковою умовою нормального її функціонування, засобом підвищення її ефективності, а складає одне з найважливіших завдань у діяльності судової міліції та Державної судової адміністрації України (далі – ДСА України).

На важливість дослідження взаємодії органів державного управління у сфері охорони громадського порядку наголошують у свої працях такі провідні вчені України, як В. Авер'янов, М. Ануфрієв, О. Бандурка, І. Голосніченко, В. Грохольський, Є. Додін, О. Остапенко, В. Петков, В. Шкарупа та ін. Праці зазначених авторів слугують науковим фундаментом для дослідження взаємодії судової міліції та ДСА України при виконанні покладених на них чинним законодавством завдань та функцій.

Узгодження дій елементів системи досягається через координацію та організацію взаємодії [5, с. 3 – 21]. Відомо, що поняття “взаємодія” і “координація”, по-перше, не однозначні; по-друге, їх тлумачення дається представниками багатьох наук і сфер практичної діяльності, які роблять акценти на різні елементи цих понять [2, с. 10 – 12]. Кожне з них виражає собою специфічний засіб організаційного впливу в процесі управління.

На даний час правова наука не виробила єдиного підходу до понять “взаємодія”, “координація”, “форми взаємодії” тощо. Зазначені поняття не

визначені і в правових актах, хоча досить часто в них зустрічаються [3; 11].

Найбільш типовий підхід до визначення взаємодії використовує К. Єрмаков: “взаємодія в органах внутрішніх справ – це заснована на законах та підзаконних актах, узгоджена за метою, місцем та часом діяльність різних ланок системи органів внутрішніх справ щодо охорони громадського порядку та боротьби зі злочинністю” [5, с. 4]. А. Аксьонов визначає взаємодію в органах внутрішніх справ як “спільну діяльність конкретних служб і підрозділів, спрямовану на вирішення загальних завдань, які займають рівноправне положення [4, с. 13].

У науковій літературі існують також і різні погляди вчених щодо співвідношення понять “взаємодія” і “координація”. Так, у літературі з управління взагалі, у т.ч. і управління в системі органів внутрішніх справ, комплексно проблема координації та взаємодії розроблена ще недостатньо, висвітлюються лише окремі аспекти цієї проблеми, в них відсутнє єдине і чітке уявлення про самі поняття взаємодії та координації. Ґрунтуючись на тлумаченні термінів “координація” та “взаємодія” в значенні узгодженості, багато авторів вживають їх як синоніми [6, с. 74]. Деякі автори, особливо західноєвропейські, користуються терміном “координація”, практично не вживаючи термін “взаємодія” [7, с. 112]. Деякі автори вважають, що координація – це діяльність щодо організації взаємодії, що поняттям координації охоплюється поняття взаємодії [8, с. 142].

Беручи до уваги те, що в загальному вигляді в системі МВС існує два типи управлінських відносин: 1) відносини влади і підпорядкування; 2) відносини незалежних один від одного органів (працівників), то і відносини першого типу можна назвати координаційними, другого типу – відносинами взаємодії.

Отже, під взаємодією будемо розуміти засновану на законах і підзаконних нормативних актах, а в окремих випадках і спонтанна (ініціативна), але все ж таки погоджена за цілями, місцем і часом діяльність незалежних один від одного служб (установ) чи окремих працівників щодо виконання сумісних завдань.

У свою чергу, координування – це сукупність дій, спрямованих на забезпечення упорядкованого функціонування суб’єкта й об’єкта управління, зокрема погодженої роботи всіх ланок системи та окремих працівників. Можливість координуючого впливу обумовлена владними повноваженнями суб’єкта управління. На відміну від організації взаємодії координація здійснюється суб’єктом управління, наділеним владними повноваженнями у відношенні об’єктів координуючої взаємодії. Ще одна відмінність у тому, що якщо взаємодія організується між двома і більше елементами системи (підрозділами, працівниками), то у процесі координації повинно брати участь як мінімум три елементи системи: один суб’єкт і два об’єкти управління. При цьому координатор і об’єкти координації можуть належати до різних систем. У цьому випадку координація є позасистемною на відміну від внутрішньо-системної, коли всі її учасники – елементи однієї системи.

У процесі координації суб'єктів управління вирішуються такі основні завдання: узгодження функціонування частин і елементів системи в напрямку досягнення цілей; інтеграція зусиль різноманітних підрозділів для рішення конкретних завдань; регулювання діяльності співвиконавців; узгодження дій структурних підрозділів та додаткових сил при проведенні комплексних операцій; коригування нормативно-правових актів, що регламентують поділ функціональних обов'язків і характер взаємодії підлеглих.

Отже, координація й організація взаємодії – це два засоби організації спільної діяльності частин і елементів системи, що відрізняються між собою характерами організаційних відношень, що виникають між ними, а їх зміст багато в чому визначає успіх управління в цілому.

Незалежно від того, який характер має взаємодія – ініціативний або визначений нормативними актами, безпосередній або опосередкований, зовнішній або внутрішній – її необхідно, більшою або меншою мірою, організувати таке: домовитися (усно або письмово) про час, місце, форму спільних дій, силах, засобах та ін. У тих випадках, коли взаємодія має нормативно-правовий характер, дії взаємодіючих сторін можуть бути досить жорстко регламентовані. Це пов'язано найчастіше з необхідністю дотримання правових норм, прагненням деталізувати, упорядкувати процес взаємодії, полегшити тим самим поведінку суб'єктів управління в екстремальних ситуаціях. У тих випадках, коли взаємодія має ініціативний характер, або пов'язана із вирішенням порівняно нового завдання, організаційний процес може вимагати багато часу і зусиль. Організація будь-якої взаємодії, не говорячи вже про саму взаємодію, є завжди багатостороннім процесом, де кожний партнер рівноправний і однаково зацікавлений у кінцевому результаті.

За допомогою організації взаємодії судової міліції та ДСА України досягається максимально повним використанням можливостей кожної із взаємодіючих сторін, які використовують різні засоби й методи рішення завдань, що постають перед ними. Цим врешті-решт і забезпечується успішне досягнення загальних цілей.

Серед комплексу причин, що підтверджують вищезазначене, спробуємо виділити основні:

а) злочинність є одним з основних факторів, які зашкоджують державі й суспільству, її вплив негативно позначається і на темпах економічного зростання, і на міжнародному авторитеті України. Природно, що завдання протидії злочинності стає однією із пріоритетних для всієї державної системи і вимагає докладання зусиль усіх правоохоронних сил;

б) основна сила, здатна реально протистояти злочинності, забезпечувати силову підтримку в період нестабільності – органи внутрішніх справ. Крім того, вони є одним з головних носіїв інформації про стан кримінальної ситуації. У зв'язку з цим є необхідність налагодження інформаційної взаємодії та узгодження дій.

Оптимальними напрямками підтримки та вдосконалювання взаємодії

між судовою міліцією та ДСА України є:

а) створення системи обміну інформацією між спільно діючими органами, які вирішують однакове завдання;

б) узагальнення та поширення позитивного досвіду, розробка методичних рекомендацій з організації взаємодії;

в) здійснення контролю за встановленим порядком взаємодії. Належним чином організована взаємодія судової міліції та підрозділами ДСА України дозволить максимально використовувати сили й засоби, сприяти один одному і надавати підтримку у вирішенні завдань, що стоять перед ними.

Зважаючи на це, слід виділити основні форми взаємодії судової міліції та підрозділів ДСА України щодо охорони громадського порядку в місцях несення служби, під час здійснення адміністративних функцій є:

– спільний аналіз стану адміністративно-правової охорони громадського порядку;

– взаємний обмін інформацією про проведену роботу;

– планування спільних заходів;

– інструктаж і навчання суб'єктів взаємодії формам і методам боротьби з адміністративними правопорушеннями, а саме: забезпечення особистої безпеки громадян, забезпечення встановлених правил в суді;

– обмін позитивним досвідом роботи з попередження та профілактики правопорушень стосовно охорони громадського порядку в суді, забезпечення особистої безпеки громадян та ін.

Вихідним пунктом взаємодії слугує спільний аналіз їхньої діяльності за звітний період щодо охорони громадського порядку під час судових засідань, забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у судових засіданнях, на основі якого здійснюється планування роботи, проводяться заходи щодо профілактики правопорушень та втілюється позитивний досвід взаємодії.

Організація взаємодії між працівниками судової міліції, які здійснюють охорону громадського порядку та безпеку в залах судових засідань із працівниками ДСА України [1; 9] здійснюється з метою належного забезпечення охорони приміщень судів, підтримання громадського порядку в них та організацію охорони приміщень судових установ судовою міліцією тощо.

Слід зазначити, що під час розгляду судом кримінальних, інших резонансних справ, з метою безпеки і попередження можливих порушень громадського порядку керівник служби судових розпорядників ДСА України доповідає голові суду або заступнику голови суду про необхідність підтримання громадського порядку силами судової міліції. За необхідності керівник служби здійснює спільне з працівниками судової міліції обстеження залу судового засідання чи приміщення, де буде проводитись виїзне засідання. Судовий розпорядник за вказівкою голови суду, керівника служби надає допомогу працівникам судової міліції щодо підтримання громадського порядку, посилення перепускного режиму,

охорони адміністративно-господарських та службових приміщень суду тільки в робочий час.

Судовий розпорядник, взаємодіючи з працівниками судової міліції, повинен:

а) сприяти працівникам підрозділів судової міліції в забезпеченні ними громадського порядку в залі судового засідання та приміщенні суду;

б) за наявності підстав пропонувати голові суду або головуючому про надання ними вказівки працівникам підрозділів судової міліції щодо здійснення додаткових заходів безпеки (пропуск громадян до залу судового засідання, видалення із залу судового засідання та приміщення суду порушників громадського порядку, проведення огляду конкретних осіб тощо).

Судовий розпорядник має право:

а) видаляти з приміщення суду та залу судового засідання за розпорядженням голови суду, заступника голови суду, судді та головуючого осіб, які відмовляються виконувати їх законні вимоги, проявляють неповагу до суду, порушують громадський порядок у приміщенні суду та процесуальний порядок здійснення судочинства тощо;

б) звертатися за допомогою до керівників суду та працівників апарату суду, працівників судової міліції для сприяння в забезпеченні підтримання належного громадського порядку в приміщенні суду, затримання та притягнення до адміністративної відповідальності порушників громадського порядку [10].

Отже, виходячи із основних повноважень, які покладаються на судових розпорядників та працівників судової міліції, можна констатувати, що основною метою їх взаємодії є: забезпечення додержання встановлених правил порядку здійснення судочинства, що полягає у здійсненні працівниками служб заходів щодо контролю за неухильним виконанням учасниками процесу, громадянами та іншими присутніми в суді особами судових актів, розпоряджень і вказівок головуючого; вжиття заходів безпеки щодо попередження та припинення правопорушень у приміщеннях суду.

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що з метою покращання взаємодії судової міліції та Державної судової адміністрації України потребує необхідність розробки нормативно-правового акта, який детально б регламентував порядок взаємодії підрозділів під час проведення судових засідань, з метою належного забезпечення охорони, підтримання громадського порядку в приміщеннях суду та організацію охорони приміщень судових установ. Крім того, порядок застосування передбачених законодавством України заходів примусу стосовно учасників процесу та порушників громадського порядку (видалення із залу судового засідання за ухвалою суду, постановою судді чи розпорядженням головуючого учасників процесу, інших осіб, які проявляють неповагу до суду порушують встановлені норми процесуального розгляду та правила поведінки тощо, та повноваження судової міліції та Державної судової адміністрації України,

стосовно притягнення винних осіб до юридичної (адміністративної) відповідальності.

Література:

1. Указ Президента України “Про Положення про Державну судову адміністрацію України” від 3 березня 2003 р. № 182/2003 // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 10. – С. 14. – Ст. 432. – (21 берез.).

2. Административное право Украины. – 2-е изд., перераб. й доп.: Учеб. для студентов виш. учеб. заведений юрид. спец. / Ю.П. Битяк, В.В. Богущкий, В.Н. Гаращук и др.; Под ред. проф. Ю.П. Битяка. – Х.: Право, 2003. – 576 с.

3. *Аверьянов В.Б.* Функции и организационная структура органа государственного управления. – К.: Наук. думка, 1979. – 235 с.

4. *Аксенов А.А.* Организация взаимодействия в органах внутренних дел как функция управления: Автореф. дис. ... к.ю.н.: 12.00.02 / Академия МВД СССР. – М., 1974. – 24 с.

5. *Ермаков К.К.* Взаимодействие и координация в органах внутренних дел. Лекция. – М.: Академия МВД СССР, 1971. – 24 с.

6. *Керженцев П.М.* Принципы организации. Избранные произведения. – М.: Экономика, 1968. – 339 с.

7. *Мангутов И.С., Уманский Л.И.* Организатор и организаторская деятельность. – Л.: ЛГУ, 1975. – 185 с.

8. Научная организация управления в аппаратах милиции / Под ред. Ю.М. Козлова. – М.: Юрид. лит., 1975. – 243 с.

9. Наказ Державної судової адміністрації України “Про затвердження Інструкції про порядок забезпечення старшими судовими розпорядниками та судовими розпорядниками проведення судового засідання, їх взаємодії з правоохоронними органами” від 18 жовтня 2004 р. № 182/04 // Офіц. вісн. України. – 2004. – № 44. – С. 246. – Ст. 2923. – (19 листоп.).

10. Наказ Державної судової адміністрації України “Про затвердження Тимчасового положення про службу судових розпорядників та організацію її діяльності” від 21 квітня 2004 р. № 51/04 // Офіц. вісн. України. – 2004 р. – № 18. – С. 111. – Ст. 1297. – (21 трав.).

11. Наказ МВС України “Положення про основи організації розкриття злочинів органами внутрішніх справ” від 18 жовтня 1993 р. № 701. – К., 1993.

Надійшла до редколегії 11.07.2008 р.